

BNO Branchemonitor 2020

De Nederlandse ontwerpsector in beeld en getal

Inhoud

Voorwoord	3
1 Bedrijven en mensen	4
2 Omzet en markten	6
3 Tarieven	9
4 Gefactureerde uren zzp'ers	11
5 Actuele vragen	12
Colofon	13

Voorwoord

Veelal de startende ontwerper positioneert zich als 'service en/of experience designer'. Hiertoe behoren alle vormen van niet tastbaar ontwerp zoals: service design, social design, strategy design, UX design, interaction design, digital solutions, wayfinding, etc. Begin jaren 2000 doet service design zijn intrede. Het is inmiddels een belangrijke ontwerpmethodiek en concurreert met menig adviespraktijk in de consultancy wereld.

Gestage omzetgroei

De gemiddelde omzet per fte bij bureaus klimt ook dit jaar gestaag omhoog naar € 121.600. Bij zzp'ers blijft dit nagenoeg hetzelfde, namelijk € 72.200. Er is slechts 26 procent van de zzp'ers met meer dan een ton omzet per jaar en dat is ondanks de lichte stijging t.o.v. vorig jaar, nog steeds zorgwekkend zeker als we zien dat slechts 60 procent van de gewerkte uren gedeclareerd wordt.

Net zoals voorgaande jaren komt de omzet vooral uit gedeclareerde uren. Andere inkomstenbronnen zoals royalty's, verkoop of marges op inkoop worden nauwelijks gerealiseerd. Daar liggen voor de sector nog veel kansen. We zien wel een voorzichtige groei in de gerealiseerde omzet uit Europese landen.

Regelmatig onderhandelen

Zowel bij bureaus als bij zzp'ers zien we dat tweederde met enige regelmaat onderhandelt met zijn opdrachtgever over de voorwaarden met betrekking tot intellectueel eigendom en tarieven. Er blijft echter nog een groot verschil zitten tussen de voorwaarden waaronder gewerkt wordt en de gewenste voorwaarden.

De voorwaarden met betrekking tot intellectueel eigendom en tarieven stellen een ontwerper in staat om zijn creatieve prestaties te exploiteren. Overheden en grote opdrachtgevers hebben in de praktijk een machtige onderhandelingspositie. BNO zet zich actief in de lobby en ondersteunt haar leden om zich hiertegen te weren.

Tot slot

Wij bedanken iedereen die mee heeft gedaan aan het onderzoek. Het is belangrijk om een goed beeld te hebben van de economische situatie van de ontwerpsector. Menig beleidsmaker, onderzoeker of politicus gebruikt de resultaten van het onderzoek om zich een beter beeld te vormen en om zich uit te spreken over de sector.

Madeleine van Lennep
Directeur BNO

bno.nl/branchemonitor

NB: Branchecijfers over 2018 zijn na afsluiting van de boeken door de ondernemers verzameld en verwerkt in de tweede helft van 2019. Vanwege de mededingingswetgeving in Nederland kunnen ze niet eerder dan in 2020 worden gepubliceerd.

1 Bedrijven en mensen

Aantal bedrijven, 2015-2018

Aantal

	2015	2016	2017	2018
totaal	1.692	1.712	1.676	1670

Gemiddeld startjaar, 2018

Jaartal

	gemiddeld startjaar	gestart in 2014 of later
zfp'ers	2005	22%
bureaus	1999	4%

Gemiddeld startjaar naar hoofdactiviteit, 2018

Jaartal

	Communicatie (on-/offline) en/of grafisch ontwerp ¹⁾	Service en/of experience design ²⁾	Industrieel en/of product- ontwerp ³⁾	Ruimtelijk en/of interieurontwerp en -architectuur ⁴⁾
zfp'ers	2003	2011	2008	2007
bureaus	1998	2007	1997	2000

1) Tot *communicatie (on-/offline) en/of grafisch ontwerp* behoren alle vormen van 2D visueel ontwerp zoals: brand design, corporate design, grafisch ontwerp, digital creative design, webdesign, app-ontwikkeling, VR-design, packaging design, letterontwerp, illustratie, animatie, infographics, etc.

2) Tot *service en/of experience design* behoren alle vormen van niet tastbaar ontwerp zoals: service design, social design, strategy design, UX-design, interaction design, digital solutions, wayfinding etc.

3) Tot *industriële en/of productontwerp* behoren alle vormen van 3D ontwerp zoals: consumentenproduct, industrieel product, verpakkingsontwerp, modeontwerp, textielontwerp, sieraad- en accessoire-ontwerp, vrije vormgeving, etc.

4) Tot *ruimtelijk en/of interieurontwerp en -architectuur* behoren alle vormen van ruimtelijk en omgevingsontwerp zoals: expositie- en tentoonstellingsontwerp, ontwerp voor openbare ruimte, urban design, retaildesign, concept store design, etc.

Gemiddeld aantal werkenden bureaus, 2018

Aantal

	werknemers	directie	totaal
totaal	10	2	12

Gemiddeld aantal werkenden bureaus naar omzetklasse, 2018

Aantal

	tot 500.000 euro	500.000 tot 1 miljoen euro	1 miljoen tot 5 miljoen euro	meer dan 5 miljoen euro	totaal
totaal	4	9	21	x	12

Gemiddeld aantal werkenden bureaus naar hoofdactiviteit, 2018

Aantal

	Communicatie (on-/offline) en/of grafisch ontwerp ¹⁾	Service en/of experience design ²⁾	Industrieel en/of product- ontwerp ³⁾	Ruimtelijk en/of interieurontwerp en -architectuur ⁴⁾
totaal	12	11	14	12

1) Tot *communicatie (on-/offline) en/of grafisch ontwerp* behoren alle vormen van 2D visueel ontwerp zoals: brand design, corporate design, grafisch ontwerp, digital creative design, webdesign, app-ontwikkeling, VR-design, packaging design, letterontwerp, illustratie, animatie, infographics, etc.

2) Tot *service en/of experience design* behoren alle vormen van niet tastbaar ontwerp zoals: service design, social design, strategy design, UX-design, interaction design, digital solutions, wayfinding etc.

3) Tot *industrieel en/of productontwerp* behoren alle vormen van 3D ontwerp zoals: consumentenproduct, industrieel product, verpakingsontwerp, modeontwerp, textielontwerp, sieraad- en accessoire-ontwerp, vrije vormgeving, etc.

4) Tot *ruimtelijk en/of interieurontwerp en -architectuur* behoren alle vormen van ruimtelijk en omgevingsontwerp zoals: expositie- en tentoonstellingsontwerp, ontwerp voor openbare ruimte, urban design, retaildesign, concept store design, etc.

2 Omzet en markten

Gemiddelde omzet per fte, 2015-2018

Duizend euro

	2015	2016	2017	2018
zpz'ers	75,0	77,5	72,6	72,2
bureaus	96,0	106,0	111,6	121,6

Gemiddelde omzet zpz'ers naar startjaar, 2018

Duizend euro

	gestart voor 2014	gestart in 2014 of later
totaal	76,5	57,5

Verdeling omzet zpz'ers naar omzetklasse, 2018

Procent

	tot 15.000 euro	15.000 tot 50.000 euro	50.000 tot 100.000 euro	meer dan 100.000 euro	totaal
totaal	8%	26%	40%	26%	100%

Verdeling omzet bureaus naar omzetklasse, 2018

Procent

	tot 500.000 euro	500.000 tot 1 miljoen euro	1 miljoen tot 5 miljoen euro	meer dan 5 miljoen euro	totaal
totaal	43%	33%	24%	0%	100%

Verdeling omzet naar inkomstenbron, 2018

Procent

	zpz'ers	bureaus	recente starters	totaal
honorarium (gedeclareerde uren)	82%	83%	90%	86%
royalty's en licenties	5%	2%	0	1%
verkoop	6%	5%	3%	6%
marges op inkoop	4%	8%	5%	5%
overig	3%	2%	2%	2%
totaal	100%	100%	100%	100%

Verdeling omzet naar hoofdactiviteit, 2018

Procent

	zzp'ers	bureaus	totaal
communicatie (on-/offline) en/of grafisch ontwerp ¹⁾	64%	56%	62%
service en/of experience design ²⁾	5%	8%	5%
industrieel en/of productontwerp ³⁾	18%	12%	16%
ruimtelijk en/of interieurontwerp en -architectuur ⁴⁾	13%	24%	17%
totaal	100%	100%	100%

1) Tot *communicatie (on-/offline) en/of grafisch ontwerp* behoren alle vormen van 2D visueel ontwerp zoals: brand design, corporate design, grafisch ontwerp, digital creative design, webdesign, app-ontwikkeling, VR-design, packaging design, letterontwerp, illustratie, animatie, infographics, etc.

2) Tot *service en/of experience design* behoren alle vormen van niet tastbaar ontwerp zoals: service design, social design, strategy design, UX-design, interaction design, digital solutions, wayfinding etc.

3) Tot *industrieel en/of productontwerp* behoren alle vormen van 3D ontwerp zoals: consumentenproduct, industrieel product, verpakkingontwerp, modeontwerp, textielontwerp, sieraad- en accessoire-ontwerp, vrije vormgeving, etc.

4) Tot *ruimtelijk en/of interieurontwerp en -architectuur* behoren alle vormen van ruimtelijk en omgevingsontwerp zoals: expositie- en tentoonstellingsontwerp, ontwerp voor openbare ruimte, urban design, retaildesign, concept store design, etc.

Verdeling omzet naar opdrachtgever, 2018

Procent

	zzp'ers	bureaus	recente starters	totaal
industrie en bouwnijverheid	11%	8%	13%	8%
zakelijke en financiële dienstverlening	20%	18%	15%	18%
groot- en detailhandel	2%	8%	1%	7%
consumentenproduct / FMCG	3%	14%	2%	12%
overheid (centraal en decentraal)	16%	16%	22%	16%
NGO's en not-for-profit	7%	4%	18%	5%
onderwijs	8%	4%	4%	5%
horeca, sport en recreatie	4%	6%	1%	6%
cultuur en kunstinstituten	12%	11%	15%	11%
gezondheids- en welzijnszorg	3%	4%	1%	4%
particuliere opdrachtgevers	4%	5%	4%	5%
overige opdrachtgevers	7%	2%	3%	2%
niet in opdracht	3%	0%	1%	1%
totaal	100%	100%	100%	100

Verdeling omzet naar geografische herkomst, 2018

Procent

	zfp'ers	bureaus	recente starters	totaal
Nederland	90%	81%	90%	82%
rest van Europa	8%	12%	8%	8%
Azië	1%	2%	1%	1%
Noord-Amerika	1%	1%	0%	0%
rest van de wereld	0%	4%	1%	1%
totaal	100%	100%	100%	100%

Percentage bedrijven met omzet in het buitenland, 2018

Procent

	zfp'ers	bureaus	totaal
rest van Europa	33%	46%	37%
Azië	8%	9%	8%
Noord-Amerika	8%	9%	8%
rest van de wereld	7%	13%	8%
totaal % bedrijven met omzet in het buitenland	41%	54%	44%

3 Tarieven

Gemiddelde uurtarieven, 2018

Euro

	gemiddeld uurtarief	mediaan uurtarief	hoogste uurtarief
strategische werkzaamheden ¹	105	95	200
ontwerpwerkzaamheden ²	95	85	200
uitvoerende werkzaamheden ³	80	80	200
facilitaire werkzaamheden ⁴	80	80	180

Gemiddelde uurtarieven zzp'ers, 2018

Euro

	gemiddeld uurtarief	mediaan uurtarief	hoogste uurtarief
strategische werkzaamheden	88	85	200
ontwerpwerkzaamheden	75	75	200
uitvoerende werkzaamheden	75	75	200
facilitaire werkzaamheden	70	75	125

Gemiddelde uurtarieven bureaus, 2018

Euro

	gemiddeld uurtarief	mediaan uurtarief	hoogste uurtarief
strategische werkzaamheden	120	125	200
ontwerpwerkzaamheden	105	100	200
uitvoerende werkzaamheden	90	85	200
facilitaire werkzaamheden	90	90	180

Gemiddelde uurtarieven bureaus met 15 of meer werkenden, 2018

Euro

	gemiddeld uurtarief	mediaan uurtarief	hoogste uurtarief
strategische werkzaamheden	135	130	200
ontwerpwerkzaamheden	110	100	155
uitvoerende werkzaamheden	100	100	125
facilitaire werkzaamheden	100	100	130

¹ Onder andere advies, consultancy, art en design direction.

² Onder andere conceptontwikkeling, design development.

³ Onder andere dtp, engineering, html-coding.

⁴ Onder andere project- en accountmanagement, traffic.

Gemiddelde uurtarieven recente starters, 2018

Euro

	gemiddeld uurtarief	mediaan uurtarief	hoogste uurtarief
strategische werkzaamheden	85	85	125
ontwerpwerkzaamheden	80	85	125
uitvoerende werkzaamheden	70	75	100
facilitaire werkzaamheden	70	70	110

Gemiddelde uurtarieven bureaus naar omzet per fte, 2018

Euro

	tot 40.000 euro	40.000 tot 90.000 euro	90.000 tot 120.000 euro	120.000 tot 200.000 euro	meer dan 200.000 euro
strategische werkzaamheden	125	135	140	155	200
ontwerpwerkzaamheden	105	100	90	120	135
uitvoerende werkzaamheden	100	85	110	90	105
facilitaire werkzaamheden	100	85	90	90	105

4 Gefactureerde uren zzp'ers

Aantal gewerkte uren per week, 2018

Procent

	gestart voor 2014	gestart in 2014 of later	totaal
minder dan 20 uur per week	2%	7%	4%
tussen de 20 en 32 uur	19%	23%	20%
tussen de 32 en 40 uur	21%	31%	23%
40 uur of meer	58%	39%	53%
totaal	100%	100%	100%

Gefactureerd deel gewerkte uren, 2018

Procent

	gestart voor 2014	gestart in 2014 of later	totaal
minder dan 25%	87%	4%	8%
tussen de 25% en 50%	23%	20%	23%
tussen de 50% en 75%	43%	36%	41%
meer dan 75%	25%	40%	28%
totaal	100%	100%	100%

Gefactureerd deel gewerkte uren naar startjaar, 2018

	gewerkte uren	waarvan gefactureerd
gestart voor 2014	38	56%
gestart in 2014 of later	34	60%

Gefactureerd deel gewerkte uren naar hoofdactiviteit, 2018

	gewerkte uren	waarvan gefactureerd
communicatie (on-/offline) en/of grafisch ontwerp ¹⁾	37	59%
service en/of experience design ²⁾	40	73%
industrieel en/of productontwerp ³⁾	40	43%
ruimtelijk en/of interieurontwerp en -architectuur ⁴⁾	41	55%
gemiddeld	40	58%

1) Tot *communicatie (on-/offline) en/of grafisch ontwerp* behoren alle vormen van 2D visueel ontwerp zoals: brand design, corporate design, grafisch ontwerp, digital creative design, webdesign, app-ontwikkeling, VR-design, packaging design, letterontwerp, illustratie, animatie, infographics, etc.

2) Tot *service en/of experience design* behoren alle vormen van niet tastbaar ontwerp zoals: service design, social design, strategy design, UX-design, interaction design, digital solutions, wayfinding etc.

3) Tot *industrieel en/of productontwerp* behoren alle vormen van 3D ontwerp zoals: consumentenproduct, industrieel product, verpakingsontwerp, modeontwerp, textielontwerp, sieraad- en accessoire-ontwerp, vrije vormgeving, etc.

4) Tot *ruimtelijk en/of interieurontwerp en -architectuur* behoren alle vormen van ruimtelijk en omgevingsontwerp zoals: expositie- en tentoonstellingsontwerp, ontwerp voor openbare ruimte, urban design, retaildesign, concept store design, etc.

5 Actuele vragen

De actuele vragen gingen dit keer over juridische en financiële voorwaarden met klanten en opdrachtgevers. In welke mate wordt er onderhandeld en zijn er verschillen tussen de gewenste situatie en de situatie in de praktijk? We hebben dit onderzocht door vragen te stellen over het al dan niet overdragen van intellectueel eigendom en het hanteren van tarieven en facturatievoorwaarden.

Voorwaarden

Zowel bij bureaus als bij zzp'ers zien we dat tweederde met enige regelmaat onderhandelt met zijn opdrachtgever over de voorwaarden met betrekking tot intellectueel eigendom en tarieven. Er blijft echter een groot verschil zitten tussen de voorwaarden waaronder gewerkt wordt en de gewenste voorwaarden.

We zien bij de helft van de ontwerpbureaus dat er een volledige overdracht van rechten plaatsvindt in tegenstelling tot een beperkte licentie, wat de voorkeur heeft. Ook de zzp'ers hebben een grote voorkeur om te werken onder voorwaarden van beperkte licentie.

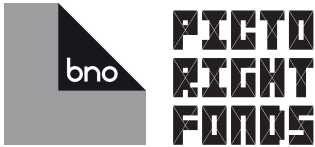
Tarieven

Zowel bij bureaus als zzp'ers zien we dat er in de praktijk vooral met vaste prijzen wordt gewerkt, ondanks dat de voorkeur voor werken op basis van nacalculatie nagenoeg even groot is. Slechts de helft van de bureaus zegt periodiek zijn tarieven te indexeren. Bij zzp'ers ligt dit percentage nog lager, namelijk 29 procent.

De voorwaarden met betrekking tot intellectueel eigendom en tarieven stellen een ontwerper in staat om zijn creatieve prestaties te exploiteren. Overheden en grote opdrachtgevers hebben in de praktijk echter een machtige onderhandelingspositie. BNO is van mening dat dit een onredelijke, disproportionele en onnodige bepaling is in bijvoorbeeld de ARVODI (inkoopvoorwaarden van de overheid) en heeft voorbeeldbrieven beschikbaar voor leden om met de juiste argumentatie deze onderhandeling in te gaan.

Colofon

De BNO Branchemonitor is een uitgave van de Beroepsorganisatie Nederlandse Ontwerpers (BNO) en mede mogelijk gemaakt door Pictoright
Januari 2020 / www.bno.nl

Onderzoek

ABF Research, uitgevoerd in opdracht van de BNO
November 2019 / www.abf.nl

Redactie

Vicky Fasten (BNO)
Fenke Legerstee (ABF Research)

Amsterdam, 2020

bno.nl/branchemonitor